

Flintesten

Hilsner fra Skandinavien

Et vidne til hvordan Nordsøen så ud
for 150.000 år siden

I løbet af Saale istiden, for omkring
150.000 år siden, transporterede
gletsjerne sten og klippestykker fra
Skandinavien i en sydvestlig retning.

Flintestene blev eroderet fra dets
oprindelsessted af isen og transporte-
ret med af den fremrykkende is.
Stenene blev aflejret hvor isen afsmel-
tede.

Fossile tæppemusling

Offer for isen

Et vidne til hvordan Nordsøen så ud
for 120.000 år siden

For ca. 120.000 år siden, i Eem
mellemistiden, fandtes der tæppemus-
linger i Nordsøen. Den minder meget
om den nuværende tæppemusling,
men var dog mere trekantet.

Da Nordsøen udtørrede i løbet af den
efterfølgende Weichsel istid, uddøde
tæppemuslingen.

Mammutknogle

En gåtur fra Danmark til England

Et vidne til hvordan Nordsøen så ud
for 45.000 år siden

I løbet af Weichsel istiden udtørrede
en stor del af Nordsø bassinet. Vilde
heste græssede på udstrakte stepper
mellem Danmark og England.

Mammut, rendyr og uldhåret
næsehorn levede også på den tundra
der i dag udgør Nordsøens bund.

Pilespids

En hilsen fra istidens jægere

Et vidne til hvordan Nordsøen så ud
for 12.000 år siden

Fund af pilespidser beviser at stenal-
derens jægere levede på den tundra
der eksisterende, hvor Nordsøen findes
i dag.

Våben af knogler, ben, gevir og træ
gav mulighed for at jagte større dyr,
som f.eks. mammut.

I dag kan du stadig finde Skandinaviske
sten langs Vadehavets kyst, som oprin-
deligt blev dannet i forskellige tidspe-
rioder.

I dag kan man stadig finde fossile skal-
ler af tæppemuslinger på stranden. Du
finder dem især på strande, hvor der
sandfodres med materiale fra bunden
af Nordsøen.

Knogler som fra denne Przewalski-hest
bliver stadig fundet af fiskere i dag.
Nogen gange fanger man endda hele
stødtænder fra en mammut.

Ved istidens afslutning skiftede klima-
et og landskabet ændrede sig.
Stenalder jægerne fik udryddet det
uldhårede næsehorn, mammutten og
hulebjørnen, mens rendyr og vilde
heste overlevede ved at trække nord
og øst på.

Rav

Harpiks bliver til Nordsøen guld

Et vidne til hvordan Nordsøen så ud for 9.000 år siden

Rav stammer fra de svenske nåleskove og er dannet af 50 millioner år gammelt harpiks. Floder bragte siden det unge rav til Litauen, hvor det forblev i 45 millioner år. Siden har istiden gletsjere flyttet ravet til området omkring Berlin.

Sphagnum

Vand opstemmes ved Geestranden

Et vidne til hvordan Nordsøen så ud for 6.000 år siden

Den lange kæde af sandbanker der havde udviklet sig langs Vadehavskysten, bevirkede at afdræningen af fastlandet gik langsommere. Bag øerne blev der opstemmet ferskvand og store tørvemoser udviklede sig.

Efter flere tusind år, blev tørvemoserne indhentet af det langsomt stigende hav og blev dækket

Hjertemusling

Hurra - vadefladerne kommer!

Et vidne til hvordan Nordsøen så ud for 1.500 år siden

For 1.500 år siden oversvømmede det stigende hav igen tørvemoserne bag sandbankerne.

Ved hver flodperiode blev området mellem øerne og fastlandet langsomt fyldt op af marine sedimenter og tidevandsfladerne udviklede sig.

De store smeltevands floder fra istiden afslutning skyllede ravet ud i Nordsøen.
Ved større storme kan ravet blive blotlagt fra Nordsøens bund og flyde ind på kysten, hvor det ligger sig sammen med tørv og pinde.

af marine sedimenter. Tørvelagene kan stadig findes under mudderfladerne.
Den 'Flydende mose' ved Jade Bugt i Tyskland er den eneste nuværende hængemose ved kysten. Den giver et indtryk af det tidligere landskab.

Dyr som hjertemusling og sandorm indvandrede fra Nordsøen til tidevandsfladerne og tilpassede sig tidevandets skiftende rytme.

Friser salt

Hvidt guld fra Vadehavet

Et vidne til hvordan Nordsøen så ud for 700 år siden

For ca. 650 år siden var store dele af marsken beboet. Et af de mere indbringende forehavender i Nordfrisland var saltindvinding fra tørv.

Det lerdækkede og saltvandsfyldte tørv blev gravet frem og brændt. Asken indeholdt ca. 25 gange mere salt end havvand.

Sandsæk

Dig eller vig!

Et vidne til hvordan Nordsøen så ud for 400 år siden

Bedre diger fik studehandlen og landbruget til at blomstre op og bringe velstand til marskens beboere.

Ved 1700-tallets begyndelse reducerede pest og krig dog indbyggertallet kraftigt, hvilket medførte at digerne blev misligholdt.

I 1634 under 'Den anden store mandedrukning' slog havet igennem en lang række diger.

Målebånd

Målet med kystbeskyttelse

Et vidne til hvordan Nordsøen var i 1992

Siden 'Den anden store mandedrukning' er der blev indvundet en del land og digerne er blevet forstærket meget siden.

Sidste gang havet slog igennem et dansk dige var dog i 1999. Det skete ved Brøns, men skaderne var heldigvis ikke store.

Samtidig med at Friserne gravede efter tørv, gravede de deres egen grav. Flere tusinde mennesker druknede under 'Den første store mandedrukning' i 1362. Ulykken skete ikke kun pga. forhøjet vandstand og dårlige diger, men også fordi man selv havde været skyld i at landet bag digerne var sunket sammen.

Dem der ikke kunne bygge nye måtte flytte.

I dag indvinder man ikke længere land i større målestok. Der findes dog faskingårde ved, f.eks. Rømødæmningen.